

да нас праз нямецкую і французскую мовы (*асядлаць Пегаса, баяцца свайго (уласнага) ценю і інш.*), у дадзеным артыкуле не разглядаліся.

Такім чынам, у ходзе даследавання было ўстаноўлена, што фразеалагізмы, запазычаныя з лацінскай і грэчаскай моў, у асноўным уяўляюць сабой калькі, якія практычна не маюць варыянтаў у сваёй структуры. Даследаваўшы нешматлікія выпадкі варыянтнасці фразеалагічных калек, можна зрабіць выснову, што іх варыянтнасць падпарадкоўваецца амаль тым жа законам, якім падпарадкоўваецца агульная фразеалагічная варыянтнасць. Па суадноснасці фразеалагізмаў з той ці іншай часцінай мовы пераважаюць субстантыўныя, адвербіяльныя і вербальныя фразеалагізмы. Гэта пацвярджае агульную тэндэнцыю, бо вербальныя, адвербіяльныя і субстантыўныя групы з'яўляюцца найбольш прадуктыўнымі і структурна больш-менш аднатыпнымі ў фразеалагічнай сістэме ў цэлым.

Літаратура

1. Лепешаў, І. Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы : у 2 т. т. 1 А-Л / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 672 с.
2. Лепешаў, І. Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы : у 2 т. т. 2 М-Я / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 704 с.
3. Лепешаў, І. Я. Фразеалогія сучаснай беларускай мовы : вучэб. дапам. для студэнтаў філал. фак. ВНУ / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Выш. шк., 1998. – 270 с.
4. Лепешаў, І. Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў. – Мінск : БелЭн, 2004. – 448 с.

А.П. Райчонок (ДУА “Сярэдняя школа № 16 г. Полацка”)

БІБЛЕІЗМЫ З ВЫКАРЫСТАННЕМ УЛАСНЫХ ІМЁНАЎ І НАЗВАЎ

Ключавыя словы: Біблія, фразеалогія, біблеізмы, слоўнік, афарыстыка.

Сённяшні век прагрэсу і новых тэхналогій вымушае чалавека быць хуткім і прагматычным, але ў той жа час забывацца на духоўныя пачуцці і эмоцыі. Духоўнасць, вера адыходзяць на задні план, хаця менавіта яны з'яўляюцца асноўнымі паказчыкамі чалавечнасці людзей. Дзе тая крыніца, з якой можна чэрпаць мудрасць і падказкі?

Ва ўсе часы ёй была і застаецца Біблія. Кніга Кніг, якая дае адказы на пытанні, што заўсёды хвалявалі людзей, дапамагае вырашаць складанасці штодзённых праблем. Гэта не проста мастацкі твор, але тое святло, якое, быццам маяк, указвае чалавеку напрамак жыцця. Нездарма Біблія цалкам або некаторыя яе часткі перакладзена амаль на ўсе мовы свету, уключаючы афрыканскія дыялекты. Бэстсэлер, які выдаецца мільённымі тыражамі кожны дзень, не страчвае сваёй актуальнасці на працягу многіх стагоддзяў.

Біблія з'яўляецца не толькі зборнікам юрыдычных кодэксаў, прыпавесцяў, хронік, псалмоў. Яркія і мудрыя біблейскія вобразы натхняюць на стварэнне новых твораў мастакоў, кампазітараў, рэжысёраў. Біблія стала крыніцай шматлікіх тэм і сюжэтаў у творчасці Дантэ, Гётэ, Байрана. Вобразы і матывы Бібліі знаходзім у творчасці Я. Купалы, З.Бядулі, У.Караткевіча, В.Быкава, Р.Барадзіна і іншых беларускіх пісьменнікаў [2, с. 43].

Кніга Кніг яшчэ і выток моўнага багацця народаў. Устойлівыя выразы, вобразы, сюжэты сталі тым будаўнічым матэрыялам, што дазваляе зрабіць мову яркай і трапнай. Менавіта на аснове біблейскага тэксту ў беларускай мове з'явіліся ўстойлівыя адзінкі маўлення – фразеалагізмы, альбо біблеізмы.

Тэма фразеалагізмаў заўсёды застаецца адной з самых цікавых для даследаванняў. У залежнасці ад патрэб часу фразеалагізмы могуць змяняцца, таму іх тэматыка невычэрпная, а значыць актуальная і запатрабаваная.

Беларуская мова багатая на фразеалагічны склад, і больш за 7 тысяч фразеалагічных адзінак таму пацвярджае. Вельмі важна, што сярод гэтых залацінак мудрасці ёсць і тыя, што прыйшлі да нас са Свяшчэннага Пісання. Біблейская фразеалогія складаецца з устойлівых, узнаўляльных спалучэнняў слоў, надзеленых часцей за ўсё экспрэсіўнасцю, эмацыянальна-ацэначнай характарыстыкай, у большасці выпадкаў яны маюць пераноснае значэнне.

Па структуры біблейскія фразеалагізмы традыцыйна падзяляюцца на дзве групы:

1. Звароты, якія суадносяцца са словазлучэннямі: блудны сын, егіпецкая кара, манна нябесная, соль зямлі і іншыя;

2. Звароты-сказы, якія выражаюць разнастайныя парады, пабуджэнні, перасцярогу, забарону, пажаданні і г.д.: закопчаць свой талент у зямлю, няма прарока ў сваёй айчыне, не хлебам адзіным жыве чалавек і іншыя.

Устойлівыя выразы, якія паходзяць з Бібліі, адрозніваюцца і па сваім характары, і па актыўнасці ўжывання: адны з іх выкарыстоўваюцца ў мове часта – альфа і амега, забаронены плод, манна нябесная, святая святых; іншыя ўжываюцца рэдка, стаўшы архаізмамі: валтасараў баль, мафусаілаў век. Адрозніваюцца фразеалагізмы і па характары сувязі з біблейскімі тэкстамі. На гэтай падставе іх можна падзяліць на некалькі груп:

1. Выразы, якія склаліся на аснове пэўных біблейскіх эпізодаў, абапіраюцца на яе сюжэт, пры гэтым даволі часта ўключаюць у свой склад біблейскія імёны: Лазара пець (спяваць), юдаў пацалунак;

2. Выразы, што паходзяць з адпаведных словазлучэнняў Бібліі, але там яны ўжываюцца ў прамым значэнні: краевугольны камень, косць ад косці;

3. Выразы, якія ўжо ўжываюцца ў Бібліі іншасказальна, як фразеалагізмы: соль зямлі [2, с. 45].

Сённяшні дзень дыктуе свае парадкі і законы, але самы важны закон – Закон Чалавечнасці – ніколі не страціць сваёй актуальнасці. Для таго, каб разабрацца ў сістэме каштоўнасцей, убачыць, што такое “добра” і “дрэнна”, не заўсёды дастаткова толькі прачытаць падручнік. Для гэтага яшчэ абавязкова трэба глядзець на прыклад іншых людзей, знаёміцца з іх учынкамі, вучыцца іх аналізаваць і даваць сваю ацэнку. У гэтым вельмі паказальнымі з’яўляюцца героі Бібліі, якія ў розныя часы нашай гісторыі рабілі крокі, памыляліся, выпраўлялі свае памылкі і ішлі далей.

У залежнасці ад свайго характару героі паводзілі сябе па-рознаму, вучылі нас, сваіх нашчадкаў, рабіць правільны выбар.

Фразеалагізмаў з імёнамі і назвамі ў беларускай мове 20, пры чым імя Адам сустаракаецца тройчы. Імёны, якія сустракаюцца ў біблеізмах, амаль ва ўсіх на слыху, але, на жаль, не кожны чалавек можа дакладна сказаць, чым быў знакаміты той ці іншы герой Бібліі.

Так, у фразеалагізме “Іудаў (юдаў) пацалунак”, які мае значэнне “зрадніцкі ўчынак пад маскай добразычлівасці, дружбы”, імя апостала знаёма многім. У Евангеллі ад Мацвея, 26 главе, вершах 47-49 расказваецца, як за 30 срэбранікаў Юда здрадзіў свайму Настаўніку і выдаў Яго ў рукі ворагаў, пацалаваўшы, каб дакладна ўказаць на Яго [1, с. 33]. Але мала хто ведае, што ён быў яшчэ казначэем і час ад часу краў грошы. Пасля здрадніцтва апостал раскаяўся ў гэтым граху, але скончыў жыццё самагубствам.

Імёны Каіна і Авеля таксама знаёмы многім, а вось фразеалагізм “Каінава пячаць” зараз ужываецца рэдка. Ён мае значэнне – “след злачыннасці”. У Бібліі расказваецца, як першародны сын Адама і Евы, нягледзячы на перасцярогі Бога, паддаўся грэшным думкам і забіў свайго брата Авеля. Згодна з кнігай Быцця 4:14-13, Бог прагнаў яго з зямлі, дзе ён жыў, але даў яму знаменне, альбо пячатку, якое зберагала Каіна ад помсты людзей [1, с. 4]. Сумленне, якое не давала пакою, не магло замаўчаць з-за прысуду людзей і ляжала цяжкім каменем на душы мужчыны.

Пра чалавека, якога цяжка прымусіць паверыць чаму-небудзь, гавораць “ты як Фама няверны”, але мала хто ведае, чаму іменна гэтае імя стала асновай устойлівага выразу. Фама, адзін з 12 апосталаў Хрыста, паводле Евангелля, меў скептычную натуру і бачыў ва ўсім толькі цёмны бок, але пры гэтым быў беззаветна адданы Ісусу. Ён не задаволіўся сведчаннем іншых аб дзіўным уваскрашэнні Настаўніка і хацеў на свае вочы ўбачыць Яго раны. У Евангеллі ад Іаана 20:25 сказана: “І калі другія вучні казалі: – Мы бачылі Госпада!, Фама адказаў: – Пакуль я не ўбачу слядоў ад цвікоў на Яго руках, не датыркнуся да іх пальцам і не памацаю рану ў Яго баку, я не паверу” [1, с. 128]. У Евангеллі Хрыстос аднёсся

да такога нявер'я спагадліва, а зараз гэты выраз мае не вельмі станоўчую характарыстыку чалавека.

Імя Адама ведаюць нават маленькія дзеці, але не кожны зараз дасць тлумачэнне біблеізму “Скінуць з сябе ветхага Адама”, які абазначае “вызваліцца ад старых прывычак, поглядаў і стаць іншым чалавекам”. Значэнне заснавана на біблейскіх падзеях, калі Адам стаў продкам усіх грэшнікаў пасля грэхападзення, пра што расказваецца ў кнізе Быцця 3:8-15 [1, с. 3]. Але “Першае пасланне да Карыньян”, 15:22 гаворыць: “Як усе паміраюць у Адаме, так усе ажывуць у Хрысце” [1, с. 217]. Так Хрыстос стаў прабацькам усіх праведнікаў і даў надзею людзям на бязгрэшнае жыццё ў Царстве Божым.

Калі звярнуць увагу на фразеалагічныя адзінкі з назвамі гарадоў, то можна гаварыць пра тое, што і зараз яны ўжываюцца дастаткова актыўна. Пра крайняе бязладдзе, беспарадак, хаос кажуць – Садом і Гамора. І таму ёсць падстава: у гэтых гарадах панавалі беспарадак, распуста, і Бог вогненным дажджом і землетрасеннем рашыў пакараць грэшнікаў. Кніга Быцця 13:13 кажа: “Жыхары Садома былі ліхія і грашылі супраць Госпада” [1, с. 12], а далей, у главе 19:24 гаворыцца: “Тады Гасподзь праліў дажджом на Садом і Гамору вогненную серу з нябёс” [1, с. 18].

Калі трэба распавесці пра нейкія хаатычныя ўчынкі і рухі, ўжываецца біблеізм “вавілонскае стоўпатварэнне, ”што азначае “поўная неразбярыха, беспарадак, гармідар”. У кнізе Быцця 11:1-9 гаворыцца, што ўсе людзі пасля патопу размаўлялі на адной мове. Яны пасяліліся на раўніне Шынар і вырашылі пабудаваць горад. Але ім захацелася сабе славы, і яны дамовіліся пабудаваць башню, вышынёй да нябёсаў, каб праславіць сваё імя і не рассяецца па зямлі. Але Гасподзь убачыў іх намер і змяшаў мову для таго, каб яны больш не разумелі адзін аднаго і не змаглі здзейсніць свае планы. Людзі спужаліся, пачаўся гвалт і неразбярыха. Будаўнікі кінулі сваю працу і сталі рассявацца па ўсёй зямлі [1, с.10]. Згодна з гэтай гісторыяй ужыванне дадзенай адзінкі поўнаасцю апраўдана, і яно не скажае падзеі, апісаныя ў Бібліі.

Усе біблеізмы звязаны з важнымі падзеямі, якія паўплывалі на ход гісторыі, а таму няма нічога дзіўнага ў тым, што і сёння яны не губляюць сваёй актуальнасці. У большасці сваёй фразеалагізмы сугучны па сваім значэнні і эмацыянальнай накіраванасці біблейскім сюжэтам і не маюць сур'ёзных разыходжанняў.

Літаратура

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Канонические.
2. Лепешаў, І.Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў [Электронны рэсурс] / І.Я. Лепешаў. Мінск : 2004. – 448 с.